

Bu proje Avrupa Birliđi ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

BUTEXCOMP

“Kompozit Malzeme ve Teknik Tekstil Prototip Üretim ve Uygulama Merkezi” Teknik Destek Projesi

KOBİ’ler için Yeşil Ürün Hibe Programı Çağrısı
Bilgilendirme Semineri
23 KASIM 2022, Çarşamba

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIđI

BTSO
BURSA TİCARET VE SANAYİ ODASI

BUTEKOM
Bursa Teknoloji Koordinasyon ve Ar-Ge Merkezi

Tekstil Sektöründe Kaynak Verimliliği Uygulamaları – Temiz Üretim Yaklaşımı

Dr. Recep Partal
IDSBY

ENERJİ TEKNOLOJİLERİ

- Yenilenebilir Enerji
- Güç Sistemleri
- Enerji İzleme ve Tahmin
- Güç Elektronikleri
- Hidrojen ve Yakıt Pili Teknolojileri
- Temiz Enerji Teknolojileri

YAŞAM BİLİMLERİ

- Gıda İnovasyon Teknolojileri
- Gıda Güvenliği ve Kalitesi
- Medikal Biyoteknoloji
- KBRN Savunma Teknolojileri
- Endüstriyel Biyoteknoloji

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ve SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

- Kutup Bilimleri
- Kutup Lojistiği
- Su Yönetimi ve Arıtım Teknolojileri
- Deniz Araştırmaları ve Teknolojileri
- Döngüsel Ekonomi ve Kaynak Verimliliği
- Hava Kalitesi ve Çevresel Gürültü Teknolojileri
- Yer Bilimleri

MALZEME TEKNOLOJİLERİ

- Metalik Malzeme Teknolojileri
- Yapısal Malzeme Teknolojileri
- Kimyasal Proses Teknolojileri
- Sensör ve Sistem Teknolojileri
- Enerjetik Malzeme

KAYNAK VERİMLİLİĞİ ARAÇLARI VE TEMİZ ÜRETİM

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)

Temiz Üretim: Üretim süreçlerine ve ürünlere, sürekli bir şekilde bütünsel ve önleyici bir çevre stratejisi uygulayarak insanlar ve çevre üzerindeki risklerin azaltılmasını amaçlar.

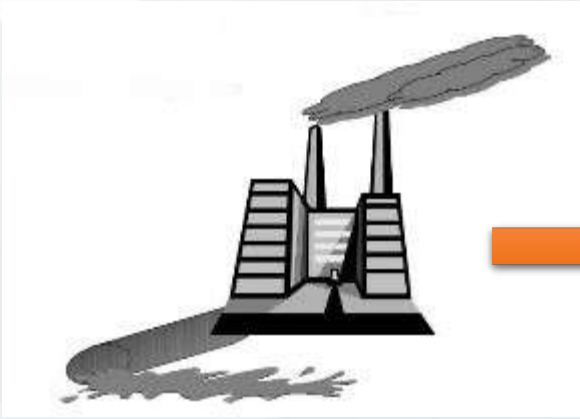
- Kirleticileri kaynağında azaltmak
- Doğal kaynakları korumak
- Çevresel performansın sürekli olarak artırılmasını sağlamak
- Düşük maliyetle hem ürün hem de çevresel kaliteyi optimum düzeyde tutmak

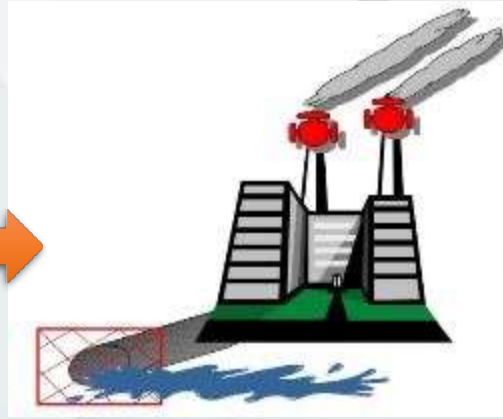
((UNEP, 1996; TTGV, 2011; Demirer, 2014))

Temiz Üretime Geçiş Süreci

Seyrelt & Deşarj et

Boru sonu yaklaşımı

Geri kazanım

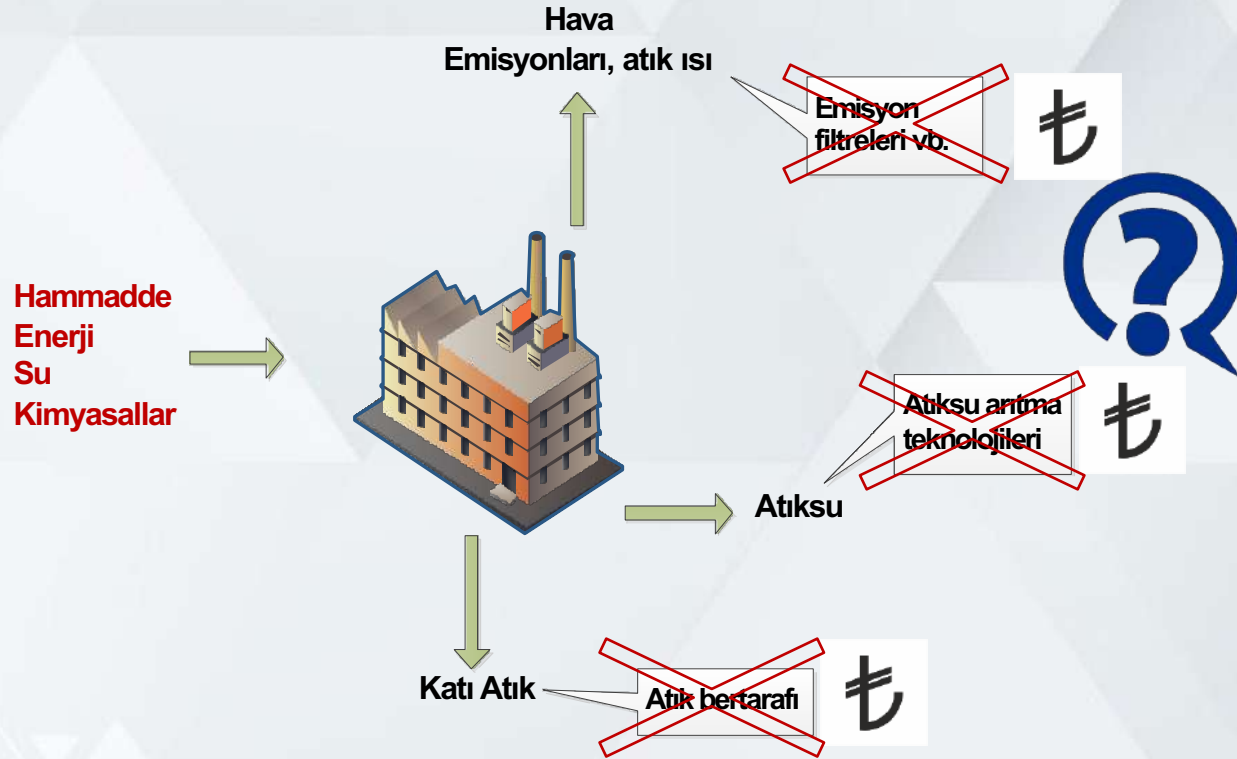

**TEMİZ ÜRETİM
YAKLAŞIMI**

(APINI, 2002)

Temiz Üretime Geçiş Süreci

KİRLİLİK KONTROLÜ YAKLAŞIMI SON ÇAREDİR

Kirlilik Kontrolü Yaklaşımları

Faaliyet sonucu ortaya çıkan kirlilikler arıtma, filtre vb. teknik ve teknolojilerle giderilmeye çalışılır.

Kirlilik kontrolü, proses ve ürünler geliştirilip kirlilik problemi ortaya çıktıktan sonra yapılan uygulamaları içerir.

Kirlilik kontrolü teknikleri ek maliyet olarak görülmektedir.

Kirlilik kontrolü teknikleri ve teknolojileri çevre görevlileri/sorumluları tarafından uygulanır.

Çevresel iyileştirme amaçlı uygulanan tedbirler, otoritelerce koyulmuş standartlara uyum sağlamak amacıyla yapılır.

Kalite müşteri ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlar.

Kirlilik kontrolü teknolojileri sürekli olarak maliyet demektir.

(TTGV, 2011)

Temiz Üretim Konseptinin Uygulanması

KAYNAKTA ÖNLEME ANA PRENSİPTİR

Temiz Üretim Yaklaşımları

Kirleticiler kaynaktan entegre tedbirler yardımıyla önlenmeye çalışılır.

Kirlilik önleme, proseslerin ve ürün geliştirme süreçleri ile entegredir.

Oluşan kirleticilerin ve atıkların, faydalı ürün ya da yan ürün olarak kullanım potansiyeli değerlendirilmektedir.

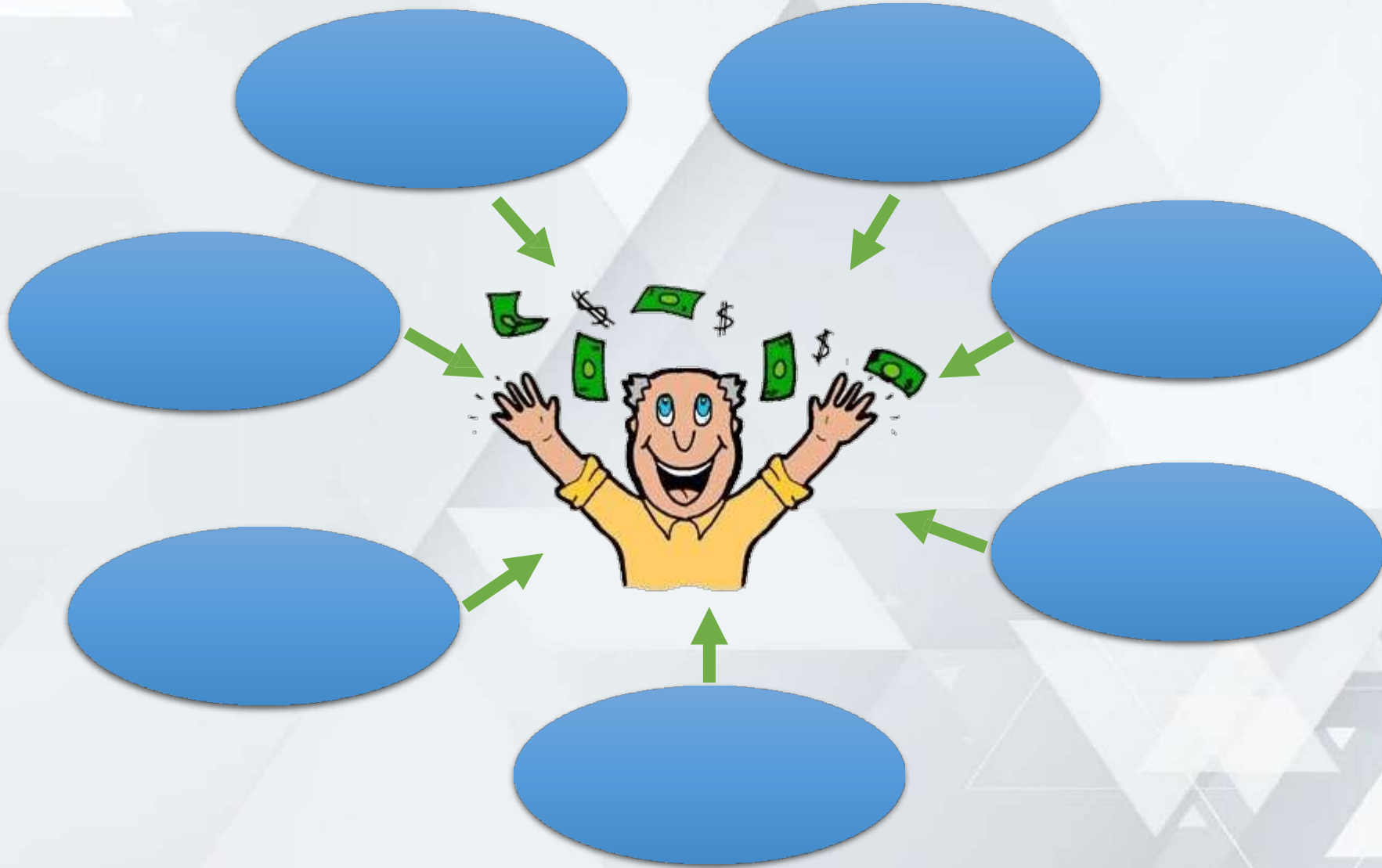
Çevresel iyileştirmeler tasarım ve proses mühendisleri dahil tüm çalışanların sorumluluğundadır.

Temiz üretim, daha az kaynak kullanarak sürekli olarak daha iyi çevresel standartları hedefler

Kalite, müşteri ihtiyaçlarının yanında, insan ve çevre sağlığına olan zararlara azaltmayı amaçlar.

Temiz üretimle uygulanacak maliyetler başlangıçta yüksek olsa da uzun vadede faydalıdır. Çünkü bu uygulamalarla enerji, su ve hammadde girdilerinin tüketimleri azaltılmaktadır.

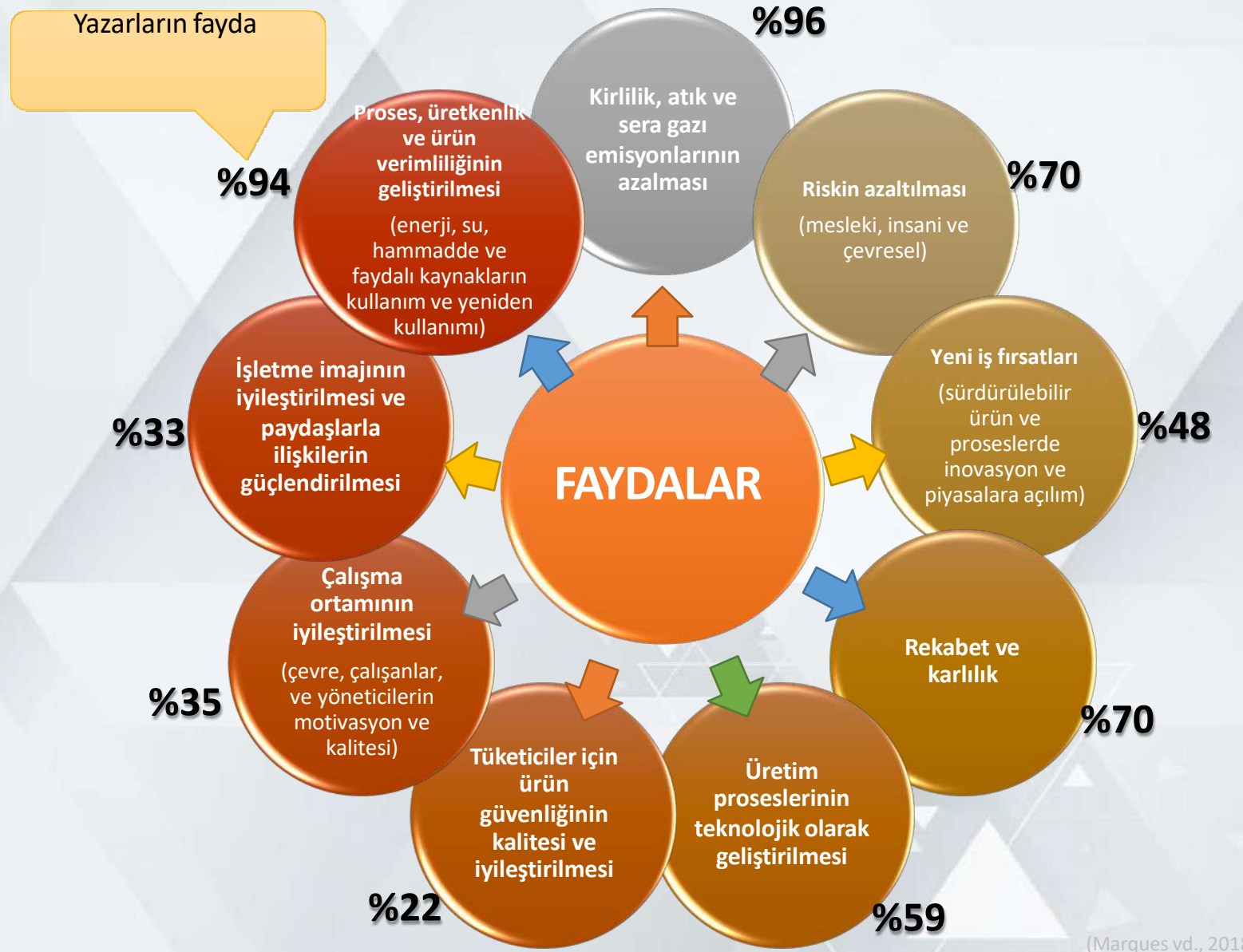
Temiz Üretimin Faydaları

(APINI, 2002)

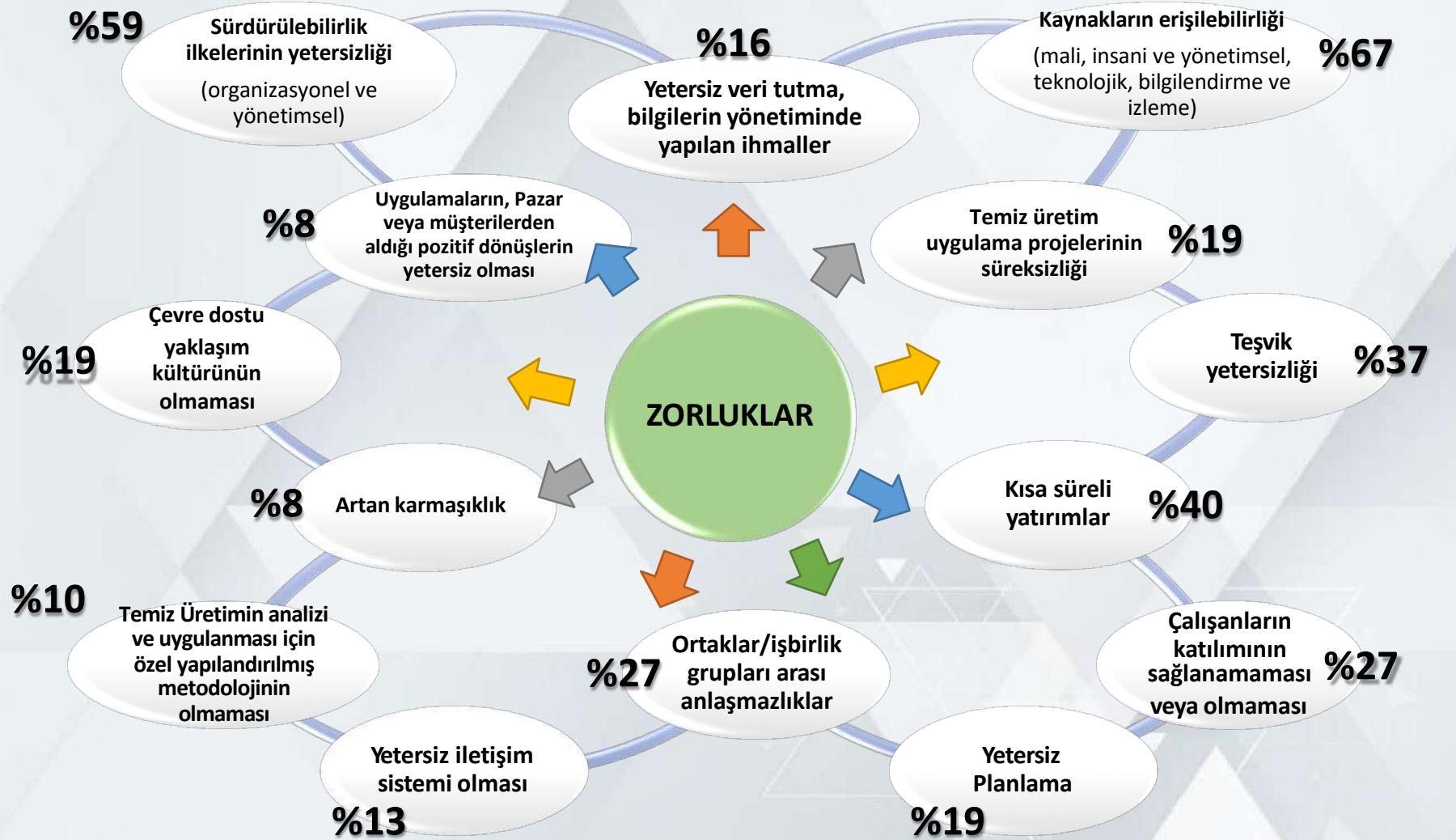

Temiz Üretimin Faydaları

(Marques vd., 2018)

Temiz Üretim Uygulamalarında Karşılaşılan Güçlükler

(Marques vd., 2018)

Temiz Üretim Metodolojisi

Planlama ve Organizasyon

- Yönetimin Onayının Alınması
- Temiz Üretim Ekibinin Kurulması
- Politika, Amaç ve Hedeflerin Belirlenmesi
- Temiz Üretim Değerlendirme
- İş Planı Yapılması

Ön Değerlendirme

- Firma Bilgileri ve Akış Şemasının Oluşturulması
- İlk İncelemenin Yapılması
- Odak Noktalarının Belirlenmesi

- Nicel Veri Toplanması
- Kütle Dengesi
- Atık ve Emisyon Denetimi
- Temiz Üretim Olanaklarının Belirlenmesi
- Olanakların Kaydedilmesi ve Önceliklendirilmesi

- Ön Analiz, Teknik Analiz, Ekonomik Analiz, Çevresel Analiz
- Olanakların Seçilmesi

Uygulama ve Sürdürülebilirlik

Genel bilgiler

Referans yıllar: 2009-2010-2011
-Faaliyet konusu: Akrilik-ün halı ve el örgü ipi üretimi, fantezi iplik üretimi
-Kuruluş yeri: Isparta/merkez
-Kuruluş tarihi: 12.01.2000
-Üretim kapasitesi: 4.557.037 kg/yıl
-Yıllık ortalama üretim: 3.070.904 kg/yıl
-Personel sayısı: 519 kişi
-Çalışma şekli: 3vardiya/8saat
-Toplam alan: 46.617 m²
-Kapalı alan: 17.200 m²
-Su kaynağı: Yer altı suyu
-Endüstriyel ön arıtma: yok
-Atıksu deşarj şekli: Kanalizasyona deşarj

(TTGV, 2011; Öztürk, 2014)

Karşılaştırmalar

Enerji
Tüketimi

Su
Tüketimi

Atıksu
Kirlilik yükü

Katı Atık
Oluşumu

Evaluation of Integrated Pollution Prevention Control in a textile fiber production and dyeing mill

Bir tekstil işletmesinde su tasarrufu potansiyelinin literatür çerçevesinde hesaplanması

Spesifik proses suyu tüketimi (L/kg ürün)

İşletmede yapılan işlem	Tekstil İşletmesi	BREF
Pamuklu kumaş üretimi	101 L/kg ürün	1-200 L/kg ürün

Su tasarruf potansiyeli

Mevcut En İyi Teknikler (MET)

BREF dokümanında yer alan başlıca MET başlıkları;

- İyi yönetim uygulamaları
Çevre Yönetim Sistemi kurulması, Üretim prosesine ilişkin tüm girdi ve çıktıların izlenmesi vb.
- Su tüketimi optimizasyonu/minimizasyonu teknikleri
Su debisi kontrol cihazları ve otomatik kapatma vanaları kullanılması, Üretimde zaman optimizasyonunun uygulanması vb
- .....
- .....

TEKSTİL SEKTÖRÜNDE TEMİZ ÜRETİM

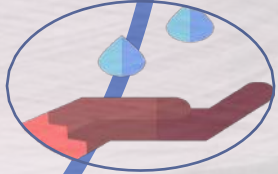
Ülkemizde 23.000 üzerinde tekstil sektörü faaliyet göstermekte.

Prosesler tekdüze ve standart değil, bu sebeple her işletme özelinde farklı proses ve süreçler uygulanabilmektedir.

Sektörde kullanılan kaynakların (enerji, su, kimyasal) tasarruf potansiyelleri yüksek oranda

Yoğun su, enerji ve kimyasal tüketimi sonucu önemli çevresel sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Sektörün sürdürülebilirlik açısından önemli adımlar atması gereklidir.

SEKTÖR PROFİLİ

Elyaf İşleme

İplik Üretimi

13.10
Tekstil Elyafının
Hazırlanması ve
Bükülmesi

İplik Dokuma

Dokunmuş Kumaş

13.20
Dokuma

Kumaş Boyama

İplik Boyama

Apreleme

Baskı

13.30
Tekstil Ürünlerinin
Bitirilmesi

Yatak Örtü
Takımları

Halı İmalatı

Dokusuz Kumaş
Ürünleri

Kord Bezi ve
Benzeri Ürünler

13.90
Diğer Tekstil
Ürünlerinin
İmalatı

13	Tekstil Ürünlerinin İmalatı
13.10	Tekstil elyafının hazırlanması ve bükülmesi
13.20	Dokuma
13.30	Tekstil ürünlerinin bitirilmesi
13.30.01	Havlu mensucatın boyanması
13.30.02	İplik boyama
13.30.03	Dokuma üzerine baskı hizmetleri
13.30.04	Giyim eşyası apreleme hizmetleri
13.90	Diğer tekstil ürünlerinin imalatı

TÜBİTAK

MAM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAŞKAN YARDIMCILIĞI

KASIM

2022

NEDEN TEKSTİL SEKTÖRÜ

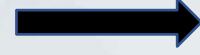
Enerji Tüketimi

İmalat Sanayinin %12'si

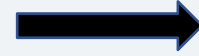
Su Tüketimi

İmalat Sanayinin %8'i

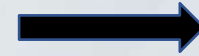
Atıksu Oluşumu

İmalat Sanayinin %8'i

Katı Atık Oluşumu

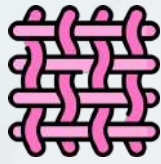
Yaklaşık 9 bin ton tehlikeli
230 bin ton tehlikesiz atık

(TUİK, 2012)

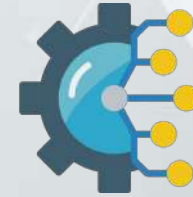
TEKSTİL İŞLETMESİNDE TEMİZ ÜRETİM UYGULAMASI ÖRNEĞİ

Malatya

İplik ve Kumaş Boyama

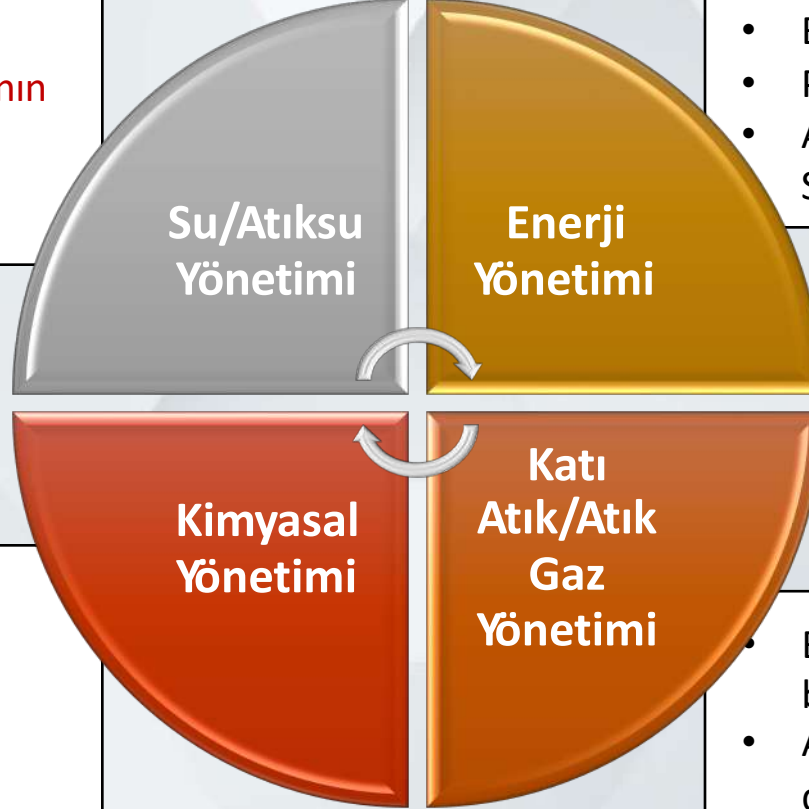

3000 ton/yıl kapasite

KAPSAM

- Su tüketimi değerlendirmesi, Spesifik su tüketimlerinin belirlenmesi
- Su hazırlama proseslerinin irdelenmesi
- Atıksu yönetimi, atıksu oluşum noktalarının belirlenmesi
- Su emisyonlarının belirlenmesi

- Elektrik enerjisi tüketimi değerlendirmesi
- Basınçlı hava sistemleri,
- Buhar kazanları
- Proseslerde enerji tüketimleri
- Atık ısı oluşum noktaları
- Spesifik enerji tüketimlerinin belirlenmesi

- Tüketilen kimyasalların listesi, hangi processe tüketildiği, miktarları
- Spesifik kimyasal tüketimlerinin belirlenmesi
- Tehlikeli kimyasallar ve toksik etkilerinin belirlenmesi
- Kimyasal ikamelerinin değerlendirilmesi

- Baca gazı analizleri ile kirleticilerin belirlenmesi
- Atık ısı miktarlarının belirlenmesi, değerlendirilmesi
- İşletmeye özgü atıkların simbiyoz olanaklarının değerlendirilmesi

Enerji Yönetimi – Basıncılı Hava Hattı Kaçaklarının Tespiti

Hava kaçak tespit cihazı ile
47 noktada ölçüm

Kaçak noktalarının
etiketlenmesi

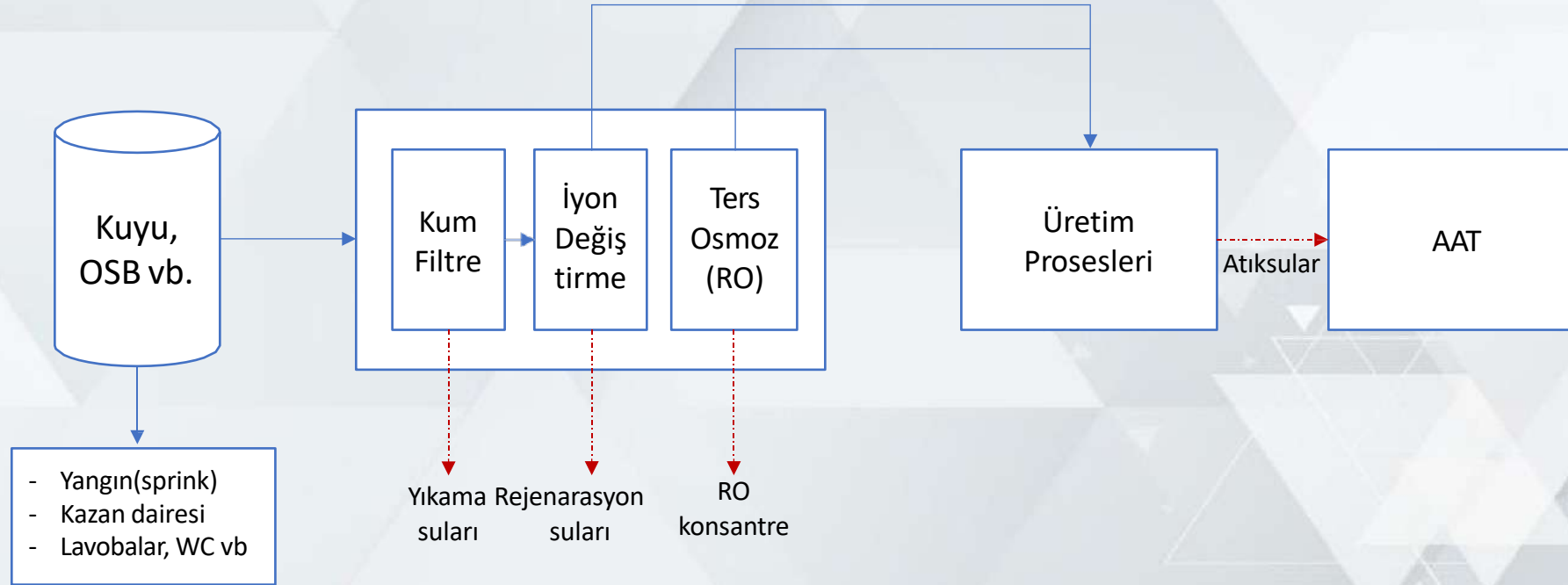
Kaçaklardan kaynaklı
maliyetlerin hesaplanması

407 bin TL/yıl kaçak maliyeti

Kaçak Yeri	Basınç	Kaçak Ölçüm (dB)	Çap (mm)	Enerji Kaybı (kWh)	Kaçak Maliyeti (TL)
Ram-2 2/3 motor üstü	6	67	4,5	6965	10.343,30 ₺
Tabanca	6	42	2,2	3461	5.138,86 ₺

Su Yönetimi

1. Su Hazırlama Üniteleri
2. Suyun tesisteki dağılımı – evsel kullanım, spring hattı, prosesler, CIP
3. Boru sonu (end-of-pipe), arıtma sistemleri. Atıksu analiz sonuçları.

Su Yönetimi – Su Hazırlama Üniteleri

Su Yönetimi – Su Hazırlama Üniteleri Potansiyel Tasarruflar

Kayıp ve kaçakların
tespit edilmesi

Ters osmoz
konsantre akımı
miktarı ve
kullanılabilirliği

Besleme suyu

100 m³/h
500 µs/cm

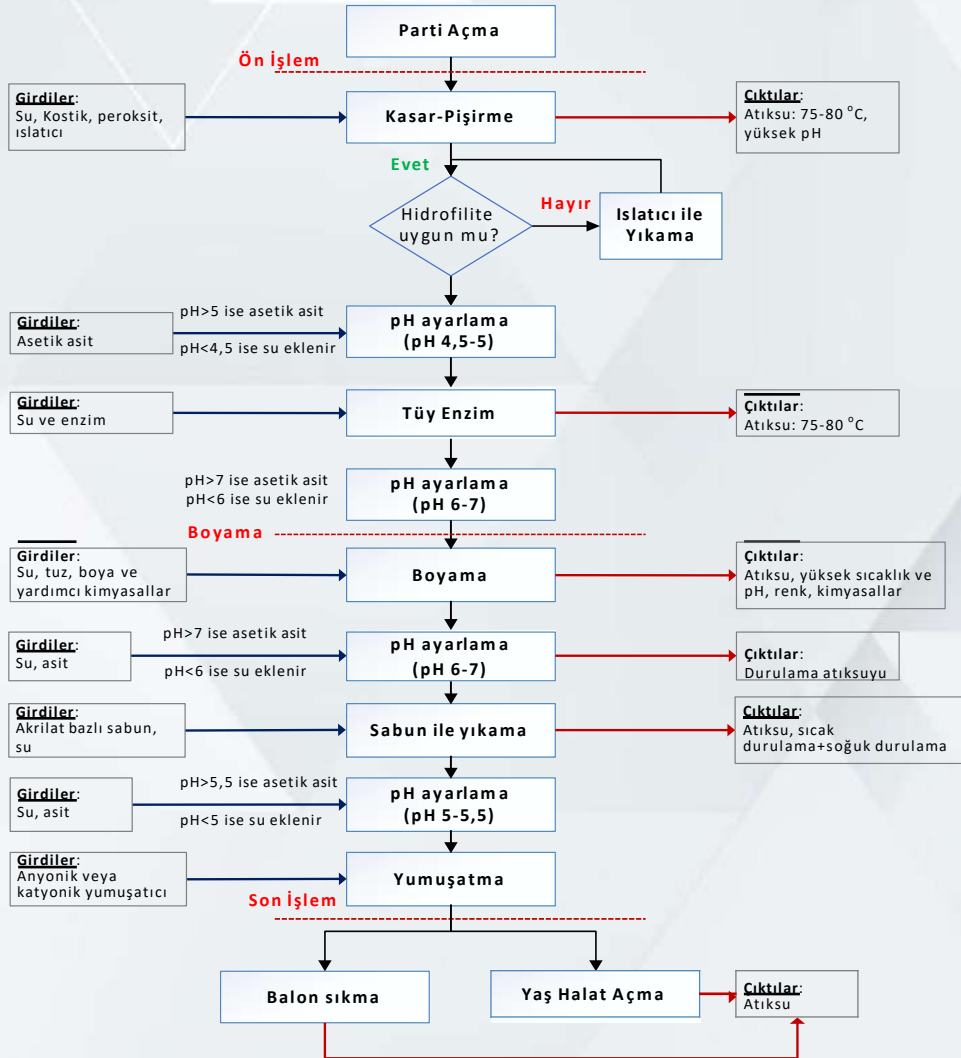
Ürün suyu (kazana gider)

70 m³/h
25 µs/cm

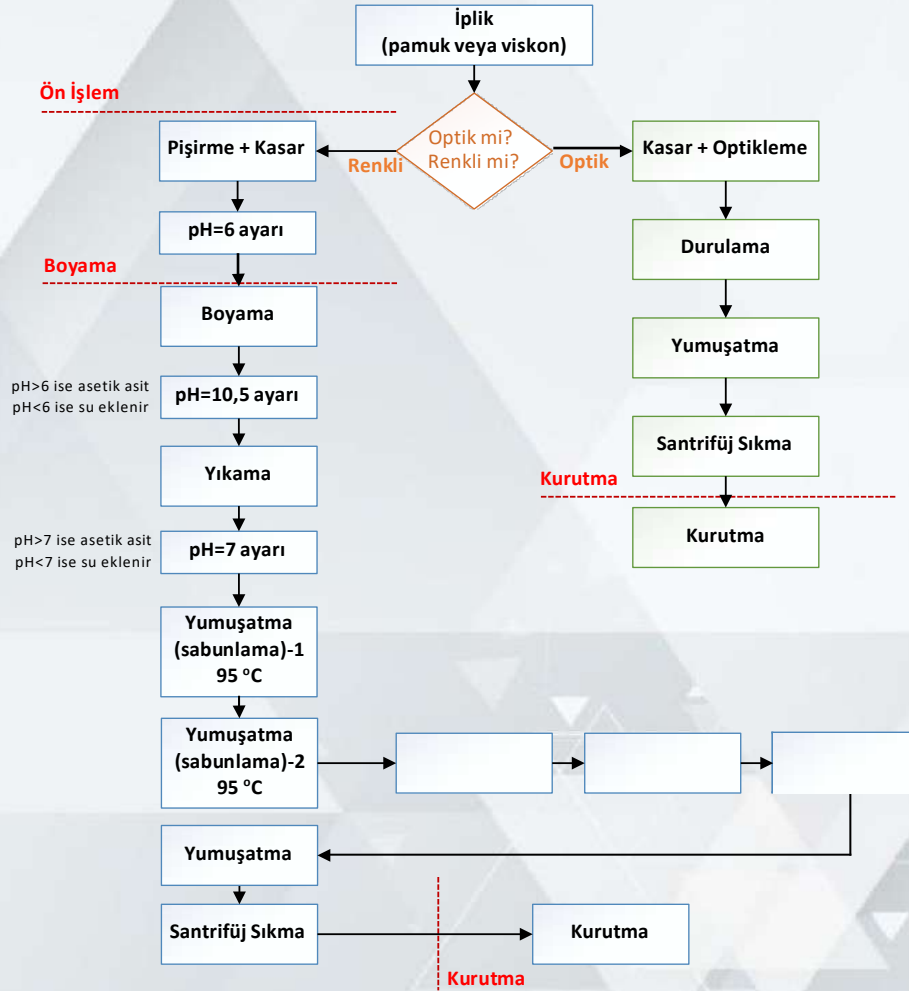
Konsantre (atıksu)

30 m³/h
1750 µs/cm

Su Yönetimi – Proses Bazlı Değerlendirme

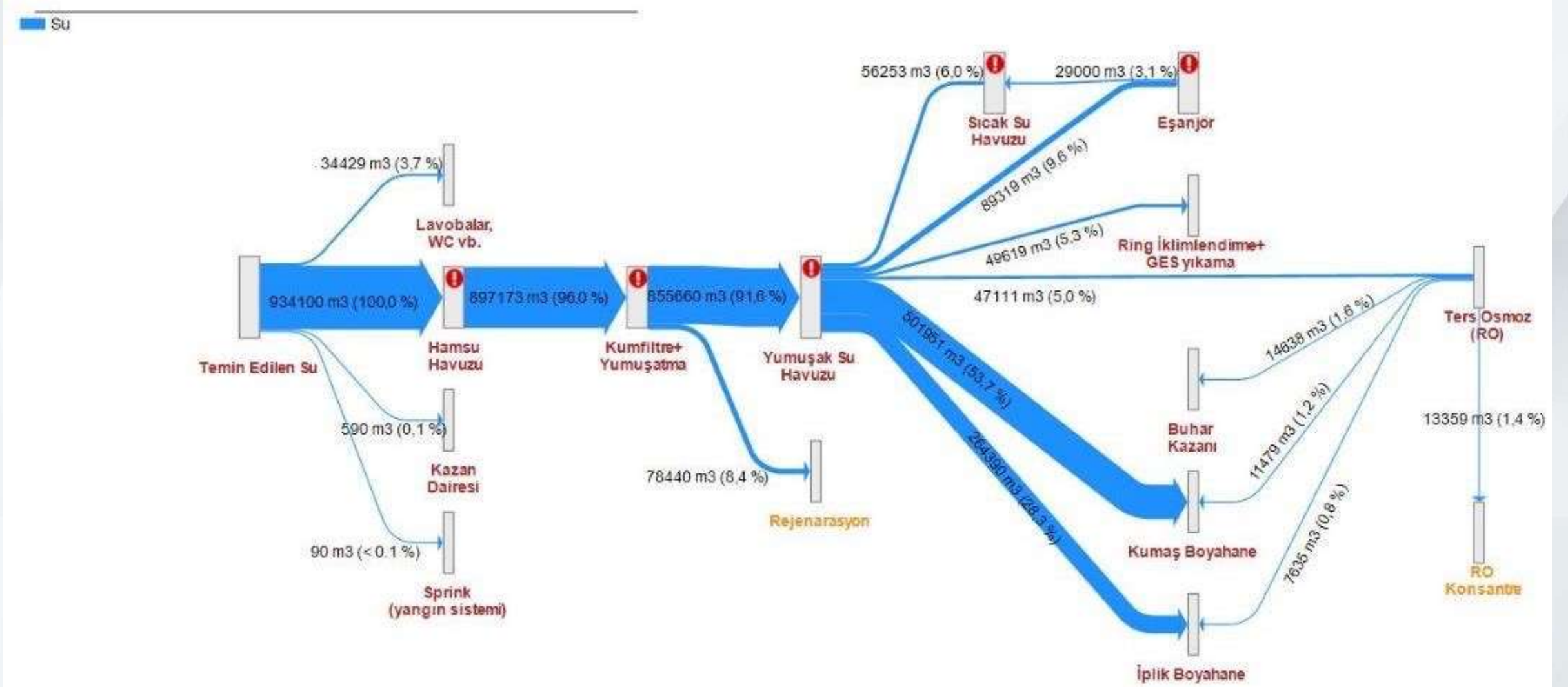

Boyama prosesi iş akış şeması ve kaynak kullanımları

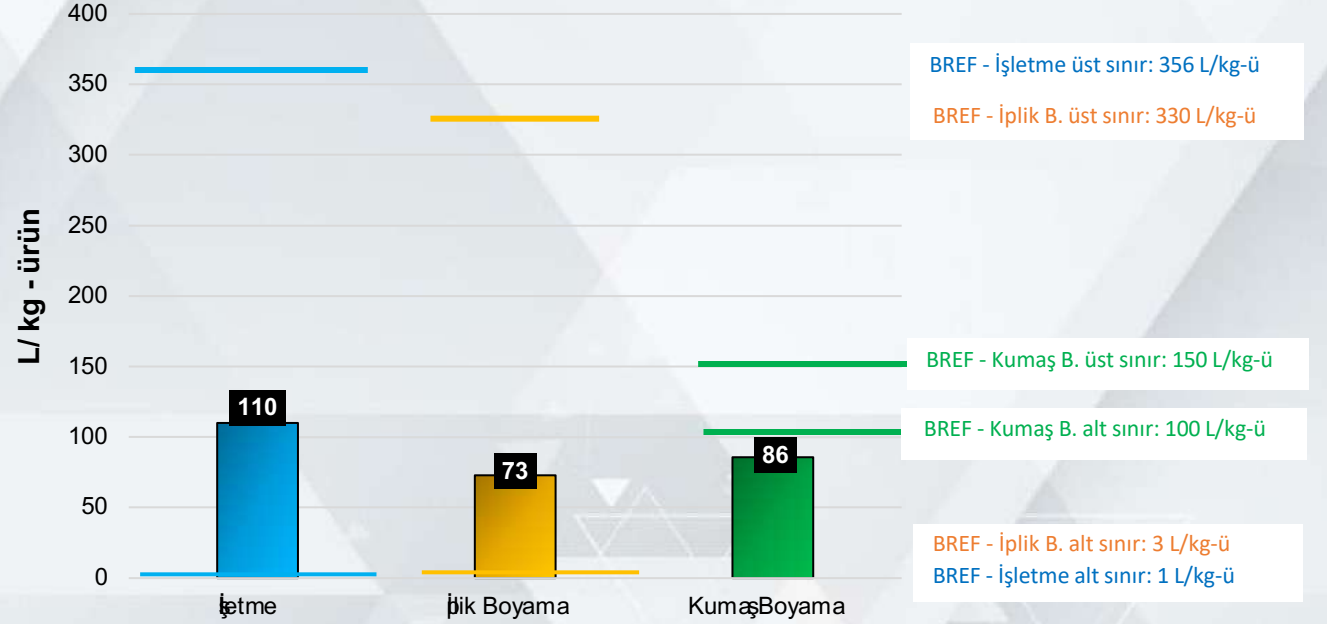
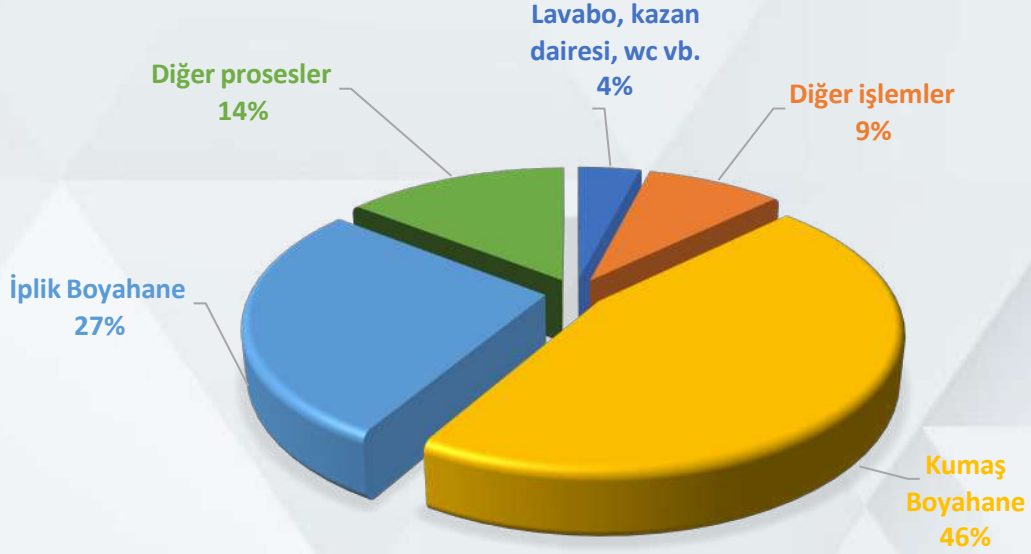
İplik prosesi iş akış şeması ve kaynak kullanımları

Su Yönetimi –Su Tüketimi Kırılımları

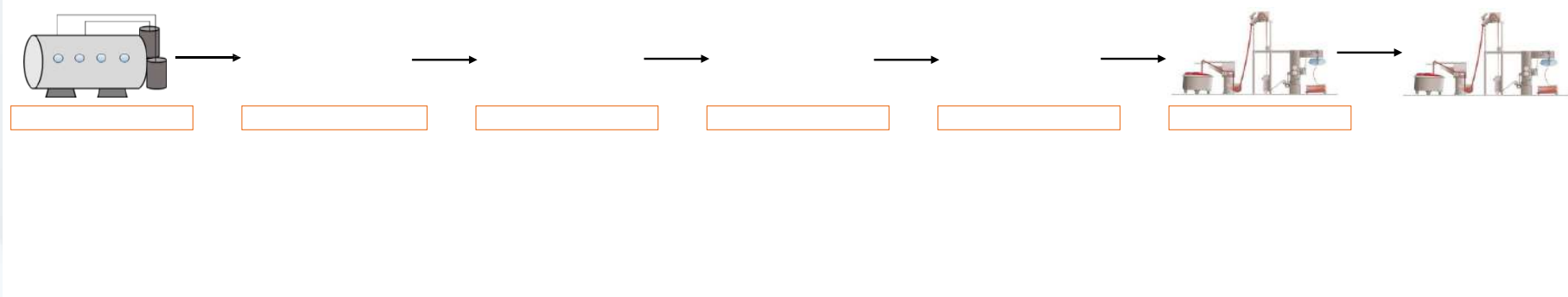

Su Yönetimi –Spesifik Su Tüketimlerinin Karşılaştırılması

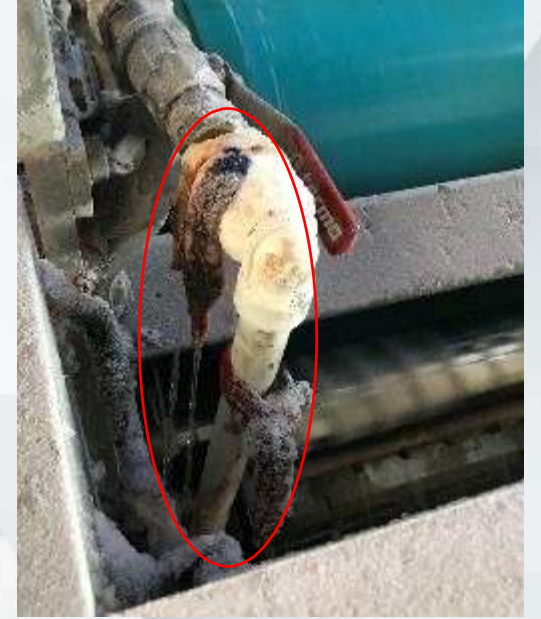
Atıksu Yönetimi

Kasar Banyo Çıkışı		Kasar Durulama Çıkışı	
pH	11,78	pH	10,25
İletk., µs/cm	5100	İletk., µs/cm	1614
KOİ, mg/L	6160	KOİ, mg/L	120
AKM, mg/L	71	AKM, mg/L	38
Renk, Pt-Co	376	Renk, Pt-Co	101

Atıksu Yönetimi – Proseslerde Potansiyel Tasarruflar

Tespit edilen akımlarda debi ölçümleri:

(Q , lt/dk = V , lt / t ,dk)

Temiz Üretim Olanakları – Su ve Atıksu Yönetimi

Proses	Nokta	Su Karakteri	Yıllık Atılan Su Miktarı, m ³	Yeniden Kullanım Önerisi / Önlem
Su Hazırlama	Ters osmoz konsantresi	İyi kalitede su, orta kuvvette iletkenlik ve sertlik	11.245	Durulama işlemlerinde, tesis temizliğinde ve sertliğin kriter olmadığı tüm noktalarda kullanılabilir.
Kasar	Durulama çıkış suları	Orta kuvvette iletkenlik, KOİ ve renk	Durulama sayısına göre değişken	Kasar banyo hazırlamada tekrar kullanılabilir.
Enzim	Enzim Çıkışı	Düşük pH, düşük KOİ, AKM ve renk	Durulama sayısına göre değişken	Yüksek pH'a ve düşük kirliliğe sahip atıksularla karıştırılıp durulama amaçlı tekrar kullanılabilir.
Yumuşatma	Yumuşatma çıkışı	Oldukça düşük iletkenlik, KOİ ve renk	Durulama sayısına göre değişken	Sabun yıkama durulama banyolarında yeniden kullanılabilir. Yumuşatıcı maddenin, sabun yıkama prosesine etkisi araştırılmalıdır.
İplik Boyama	Son yıkama suları	Düşük pH, orta derecede KOİ ve renk ve de düşük AKM	Yıkama sayısına göre değişken	UF gibi membran filtrasyon prosesleri ile arıtıldıktan sonra, durulama banyolarında yeniden kullanılabilir.
Ram-1 durulama teknesi	Su besleme hattı kaçağı	Proses suyu	550	Hattın onarılması ile su tüketimin önlenir.
Ram-2 durulama teknesi	Tekneden atılan sürekli akışlı su	Değişken, çoğu zaman düşük iletkenlik, KOİ, AKM ve renk	7.560	Partikül filtrasyon sonrası proste yeniden kullanılabilir.
Halat açma-1	Halat açma çıkışı su teknesi	Değişken	42.000	Düşük iletkenlik, KOİ, AKM ve renk içermesi durumunda yeniden kullanımı mümkündür, AKM giderildikten sonra durulama amaçlı kullanılabilir
Halat açma-2	Halat açma çıkışı su teknesi	Değişken	19.384	

Temiz Üretim Olanakları – Fizibilite Çalışmaları

Basıncılı Hava kaçaklarının Tespiti İçin Cihaz Alımı

- **Tasarruf Miktarı:**
274.000 kWh
- **Tasarruf Miktarı:**
407.000 TL
- **Yatırım maliyeti:**
31.000 TL
- **Geri Ödeme Süresi:**
1 ay

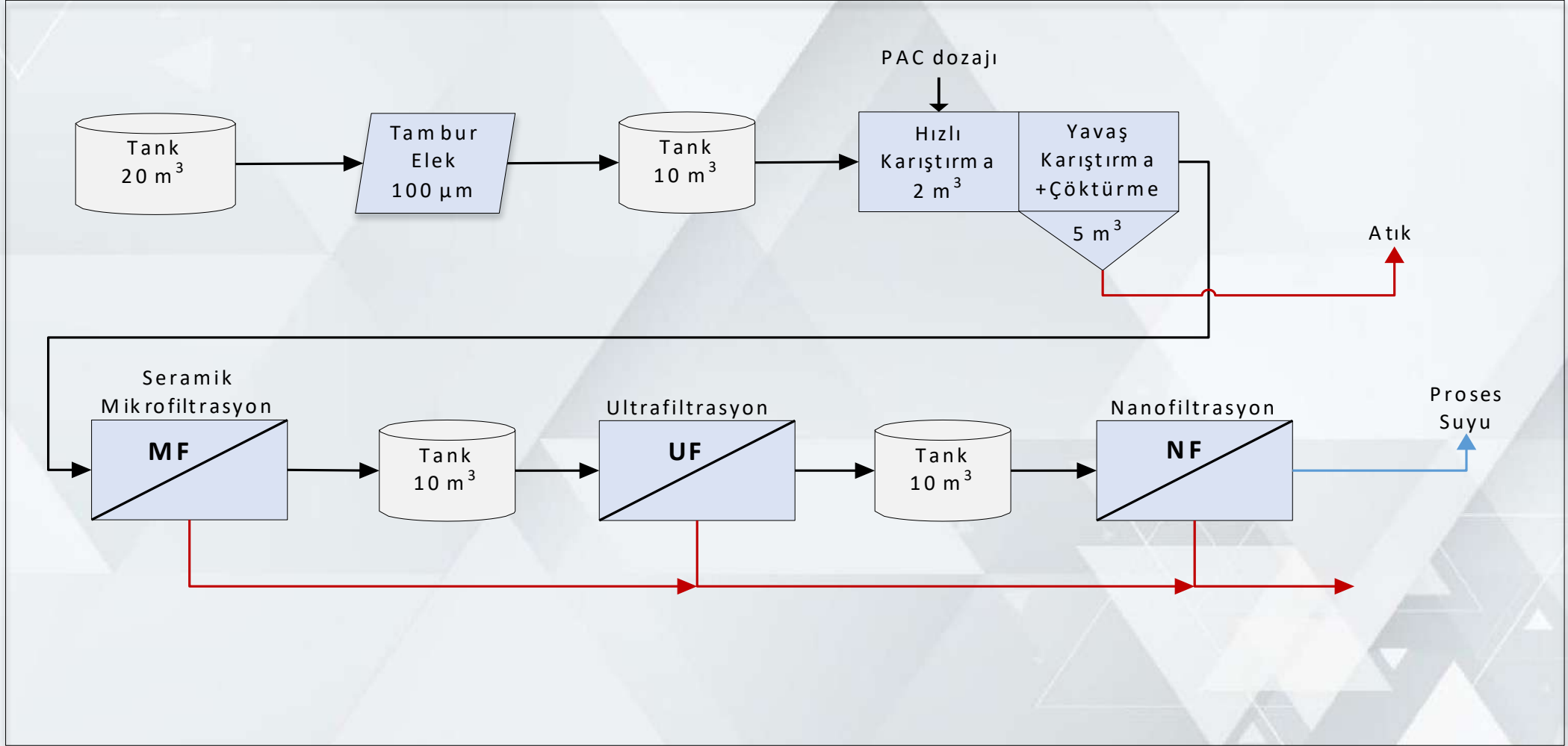
Ters Osmoz Konsantresinin Yeniden Kullanımı

- **Tasarruf Miktarı:**
11.000 m³/yıl
- **Tasarruf Miktarı:**
~5000 TL/yıl
- **Yatırım maliyeti:**
ihmal edilebilir
- **Geri Ödeme Süresi:**
Hemen

Su Geri Kazanım Sistemi

- **Tasarruf Miktarı:**
87.000 m³/yıl
- **Tasarruf Miktarı:**
~150.000 TL/yıl
- **Yatırım maliyeti:**
1,6 MTL
- **Geri Ödeme Süresi:**
11-14 yıl

Temiz Üretim Olanakları – Su Geri Kazanım Sistemi Akım Şeması

1 Yıl Sonra İşletmenin Geri Bildirimi

- Ultrasonik hava kaçak tespit cihazı alınarak haftalık periyotlarda insan duyusunun fark edemediği desibel değerlerindeki kaçaklar da tespit edilerek **274.191 kWh/yıl tasarruf** sağlanmıştır.
- Ram durulama tekneleri, yaş halat açma tekneleri gibi makinaların yer aldığı apre dairesinde su kaçak tespitleri yapılarak tesisat iyileştirilmesi yapılmıştır. Bu sayede **80.000 m³ suyun kaçağı önlenmiştir.**
- Etüt'ün gerçekleştiği 2021 yılında tüketim değeri 951.000 m³ iken, 2022 yılı 10 aylık tüketim değeri **596.340 m³** olarak gerçekleşmiştir.
- ilgili **personellere gerekli eğitimleri** vererek gerek proses gerek ise evsel tesisatlarda yapılacak onarımlar neticesinde büyük bir israfın önüne geçebilme bilinci kazandırılmıştır.
- Ters Osmozda atık olarak çıkan konsantre akım, su galeri bölümünde yumuşak su havuzuna bir hat çekilerek taşınmış ve işletmede kullanıma arz edilmiştir. Böylece proses suyu çekimlerinde **11.000 m³ tasarruf sağlanmıştır.**
- Yıkama ve durulama sularının geri kazanımına yönelik **su geri kazanım tesisi yatırım planına dahil edilmiştir.**

TEKSTİL İŞLETMESİNDE TUZ VE SU GERİ KAZANIMI ÖRNEĞİ

Boru Sonu (end of pipe) Temiz Üretim Örneği

ZORLU
Kırklareli/
Lüleburgaz

AB Projesi

2-4 m³/gün
kapasiteli

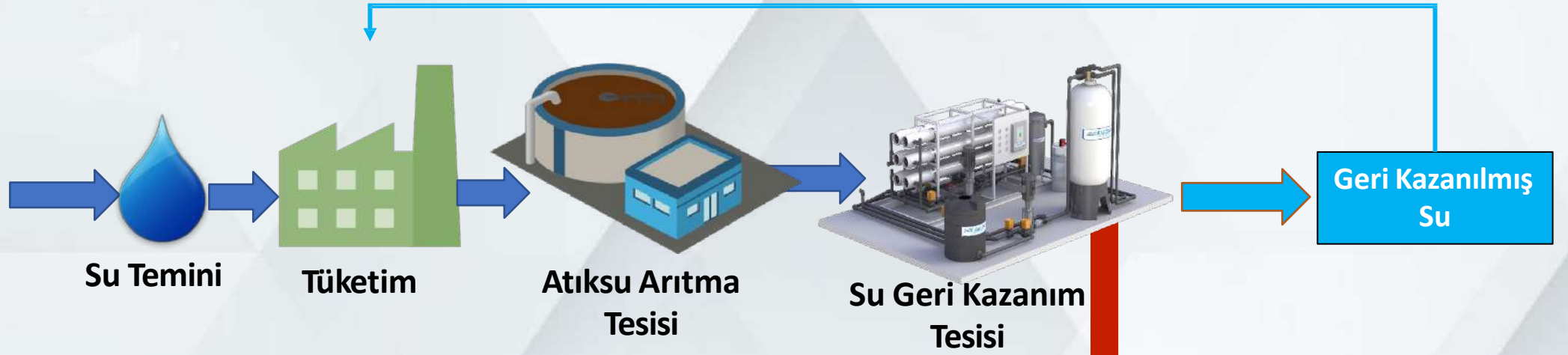
ZERO BRINE

ZERO BRINE- Re-designing the value and supply chain of water and minerals: a circular economy approach for the recovery of resources from saline impaired effluent (brine) generated by process industries

**Su ve minerallerin deęer ve tedarik zincirinin yeniden tasarlanması:
Proses endüstrileri tarafından üretilen tuzlu su atıklarından kaynakların geri kazanımı için döngüsel ekonomi yaklaşımı**

Tekstil Sektörü Çalışması

Su Temini

Tüketim

Atıksu Arıtma
Tesisi

Su Geri Kazanım
Tesisi

Geri Kazanılmış
Su

Konsantre Akım

Tuz vb üretiminin azalması ile CO₂ emisyonlarının azaltımı

Su Yönetimi, daha az su çekimi

RO
Konsantre

ZB -Pilot
Tesis

RO ürün suyu
(proses suyu)

Biyolojik
arıtılan atıksu

Pilot Tesis Teknolojileri

Pilot Tesis

Ozonlama Ünitesi

Membran Sistemler (NF/RO)

Yumuşatma (IEX)

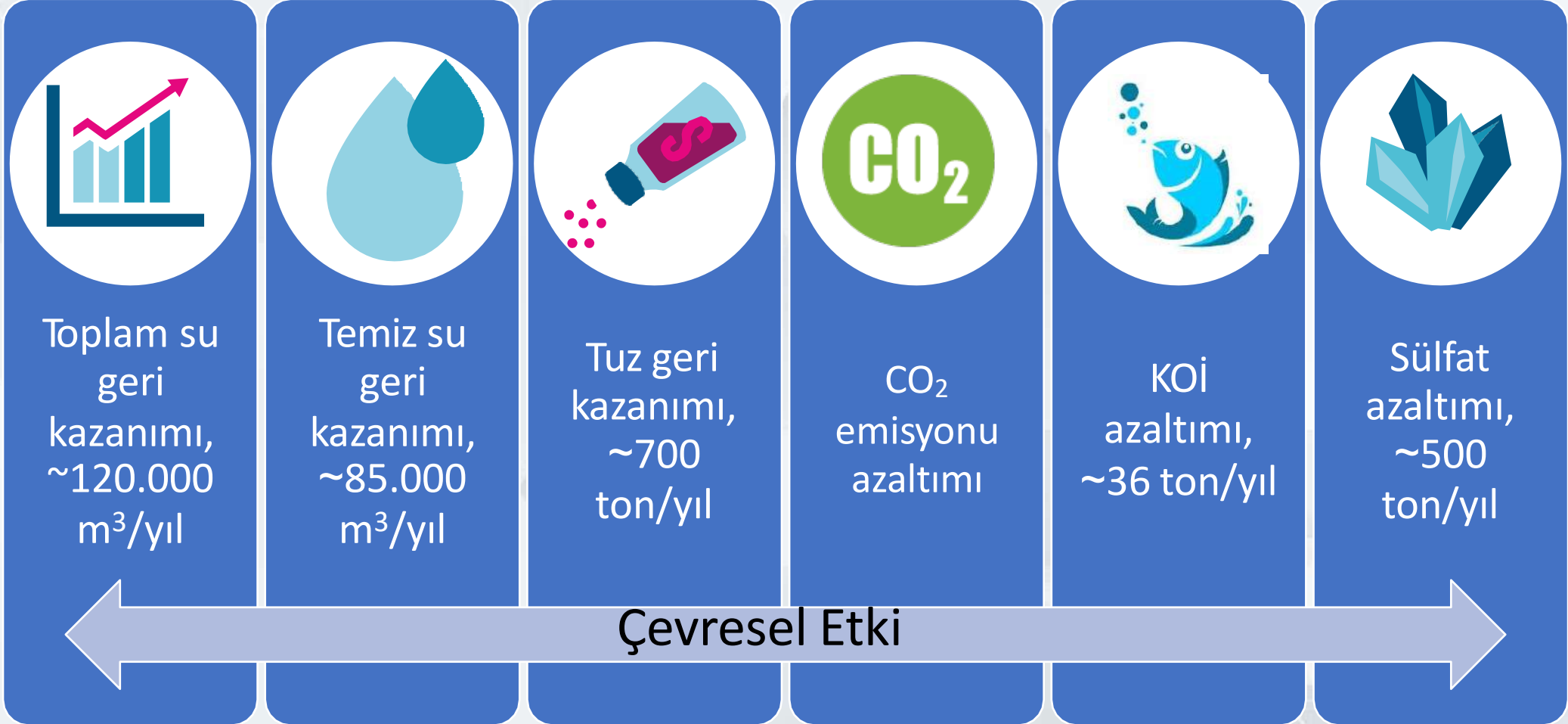

Boyama Testi Sonuçları

- Pilot tesis arıtım akım şemasını kullanılarak elde edilen tuzlu çözelti, Zorluteks test laboratuvarında tekstil boyama testleri gerçekleştirilmiştir.
- Açık ve koyu kumaş renkleri için boyama sonuçları, geri kazanılan tuzlu çözeltinin boyamada kullanma potansiyelinin olduğunu göstermiştir.

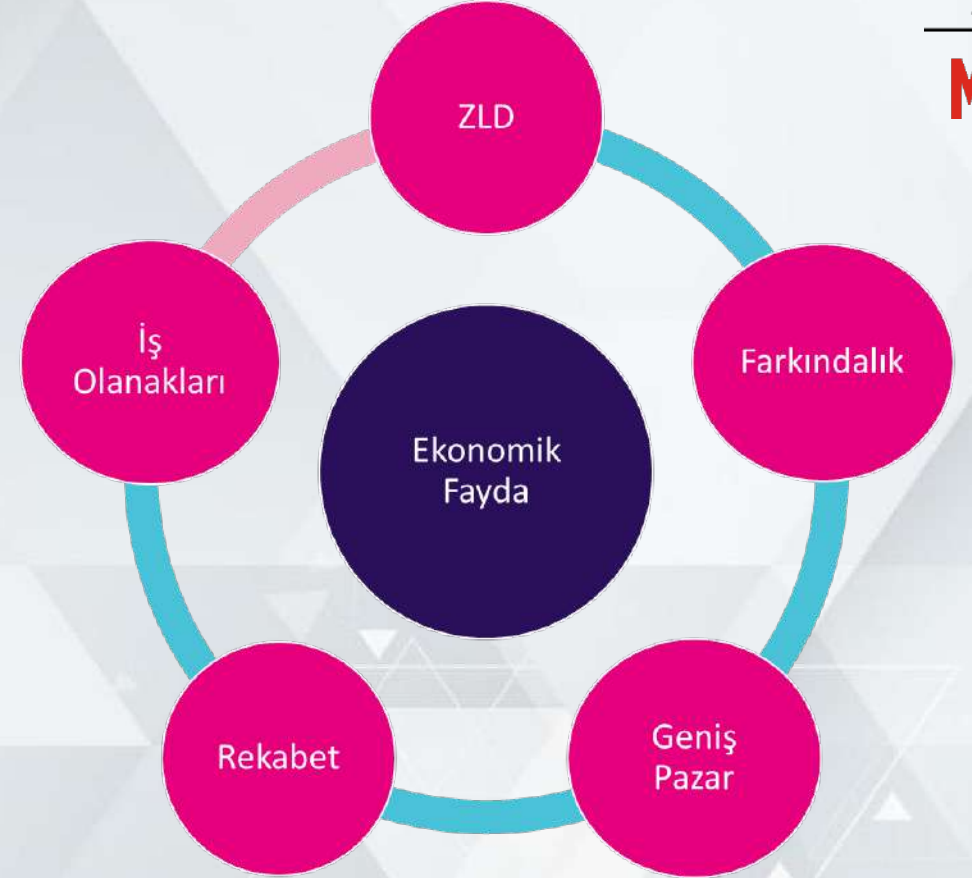
Tahmin Edilen Çevresel Kazançlar

Hesaplamalar, debinin 20 m³/s olması durumunda ve Zorluteks'in tüm ileri arıtma çıkış atıksularının bu konseptte göre arıtılması durumu dikkate alınarak yapılmıştır.

Ekonomik Fayda

- Sıfır sıvı deşarj (zero liquid discharge) uygulamasının önünün açılmasına ve tekstil sektörü tarafından benimsenmesine imkan verebilir.
- İşletmelerin çevreye karşı duyarlılığının artmasına ve bu durum beraberinde, rekabet gücünün artmasının yanı sıra, daha geniş pazara ve ihracat potansiyeline sahip olmasına imkan verebilir.
- ZLD yaklaşımına sahip olan şirketler için iyi bir iş fırsatları oluşturabilir.
- Çevresel alanlar (atıksu arıtımı ve atıksu geri kazanımı yapan şirketleri) dahil olmak üzere, çeşitli sektörler için tekstil veya diğer ilgili işletmeler için teknik personel için yeni iş olanakları oluşabilir.

TEŐEKKÜRLER

0262 677 20 00

www.mam.tubitak.gov.tr

mam@tubitak.gov.tr

TÜBİTAK GEBZE YERLEŐKESİ
Barıő Mahallesi Dr. Zeki Acar Caddesi No:1 41470 Gebze/Kocaeli

KAYNAKÇA

APINI, 2002. Introduction To Cleaner Production (CP) Concepts and Practice. Institute of Environmental Engineering (APINI) Kaunas University of Technology, Lithuania.
<http://www.un.org/esa/sustdev/sdissues/technology/cleanerproduction.pdf>

Demirer, G., 2014. Sanayide Kaynak Verimliliği, Çevre Konusunda KOSGEB Yol Haritasının Hazırlanması Projesi, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, 27 Haziran 2014.

Marques, L., Anholon, R., Silva, D., Luiz, O., Quelhas, G., Leal, W., Eduardo, R., Santa-eulalia, L. A. De. (2018). Implementation of cleaner production : A ten-year retrospective on benefits and difficulties found, Journal of Cleaner Production 187 (2018) 409-420.

Öztürk, E., 2014. Tekstil Sektöründe Entegre Kirlilik Önleme Ve Kontrolü ve Temiz Üretim Uygulamaları. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. Isparta.

TTGV, 2011. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı. Sanayide Eko-verimlilik (Temiz Üretim) Kılavuzu: Yöntemler ve Uygulamalar. ISBN: 978-975-95878-4-0. Ankara.

UNEP, 1996. United Nations Environment Programme (UNEP). Cleaner Production: A Training Resource Package. Paris: United Nations Publications.

TÜİK, 2012. Su ve Atıksu İstatistikleri.